

Topográfiai kutatás az aquincumi legiótábor északkeleti előterében

(Budapest, III. ker., Raktár utca 1.,
Hrsz.: 18439)

Az Alternatív Közgazdasági Gimnázium kiemelkedő fontosságú, régészetiileg védett területen fekszik, a 2.-3. századi aquincumi legiótábor közvetlen északi szomszédságában, közel a canabaeban feltárt gazdag, díszes lakóházakhoz. A telken kismérvű régészeti feltárás folyt 1954-ben, Szilágyi János és munkatársai vezetésével, amelynek során föld-fa konstrukciójú objektumra utaló jelenségek, köztük cölöplyukak kerültek elő (publikálatlan, lásd BTM AqMúz rajztára 597-606. ltsz.). Ezek a terület korai beépítettségére utalnak, feltehetőleg katonai létesítményhez tarthozhattak. Egy vízesárok metszete került elő a Folyamőr – Búvár utca térségében, amely korai katonai táborhoz köthető.

Topographic investigations in the northeast foreground of the legionary fortress of Aquincum

(Budapest III, 1 Raktár Street, Ln: 18439)

The Alternative Secondary School of Economics lies in an archaeologically protected territory of outstanding importance close to the AD 2nd-3rd century legionary fortress of Aquincum to the north and near the rich, decorated residential blocks unearthed in the canabae. János Szilágyi and his colleagues conducted a small-scale excavation in the area in 1954 uncovering features, including postholes, suggesting the presence here of an earth-and-timber construction (unpublished, see Budapest Historical Museum – Aquincum Museum drawing collection, inv. no. 597-606). It evidences an early occupation in the area and was evidently part of a military establishment.

1. kép: Elplanírozott agyagtéglás felület
Fig. 1: Levelled clay-brick surface

2. kép: Az első építési
periódus planirozása,
rajta in situ agyagtéglák
Fig. 2: Levelling from
the first building phase
with in situ clay-bricks

(SZIRMAI 1990) A tábor megszüntetése a 2. század elején következhetett be, mikor annak helyére díszes épületeket emeltek. (SZIRMAI 1990; NÉMETH 1991, 92, 98; NÉMETH 2003, 87)

A viszonylag jól ismert aquincumi 2.-3. századi legiótáborot megelőző korai katonai táborokra vonatkozó ismeretek meglehetősen hiányosak. Ezért nem csak az aquincumi topográfia, hanem Pannónia korai történetének kutatása számára is fontos az itt található régészeti jelenségek feltárása és értelmezése.

A gimnázium a meglévő épületét új szárnyal és aulával bővítette (a beruházás még folyamatban van), amelyek 3-4 méter mély ásott cölöpalapozása a régészeti rétegeket érintette. A 2003 június–november folyamán végzett feltárás az ásott cölöpök helyének kutatására szorítkozott, vagyis a megsemmisülésnek kitett helyek dokumentálását végeztük. A statikus tervezői előírást követve a mindenkor kiutalt ütem megszabta helyi és időbeli keretek között dolgoztunk.

Bár az eredmények így nem adnak összefüggő, teljes alaprajzot, de mégis áttekintést nyerhettünk a beépített terület

The cross-section of a water channel was found in the area of Folyamőr – Búvár streets, which can be linked with the early military fort (SZIRMAI 1990). The fort was probably abandoned at the beginning of the AD 2nd century when ornate buildings were constructed in its place (SZIRMAI 1990; NÉMETH 1991, 92, 98; NÉMETH 2003, 87).

Our knowledge of the early military forts preceding the construction of the AD 2nd and 3rd century legionary fortress of Aquincum, which is relatively well known, are rather poor. Thus, the recovery and interpretation of the archaeological features in this territory are important, not only with respect to the topography of Aquincum but also to research into the early history of Pannonia.

The secondary school intended to add a new wing and an aula on to its main building (the development work has not yet come to an end), the post foundation of which reached a depth of 3-4 metres cross-cutting archaeological layers. The excavation conducted in June–November 2003 was restricted to the places of the posts, that is, the features that would be

3. kép: Kiszedett falak a metszetben az építmény planírozásával

Fig 3: Traces of removed walls together with the construction levelling in the profile

egészére, ami segítheti a környéken korábban feltárt jelenségek értelmezését is.

A főbb topográfiai eredmények

1. A terület nyugati részén, a Szentendrei út mentén felépülő szárny alatt a legalsó rétegekben két építési periódust lehetett megfigyelni. Mindkettőben agyagtégglákból építkeztek, majd a lebontott épületeket elplanírozták. (1-2. kép) Az általunk kutatott terület északi végében kétperiódusú paliszádfal mutatkozott. (3-4. kép) A két építkezés között több ponton is árvízre utaló homokréteget dokumentáltunk. Az épületek elplanírozása fölött vastag – római kori – feltöltés mutatkozott, amelyen kőfal, terrazzópadló és kisebb kemencék, tüzelőhelyek maradványait lehetett észlelni. A legkésőbbi peri-

destroyed were documented. Following the specifications of the architectural design, we worked within the chronological and spatial frames determined by the current pace of construction.

Although the results will not produce a coherent, complex ground plan, we can gain an overall picture of the territory of the building as a whole, which can help with the interpretation of the features formerly unearthed in the region.

Main topographic results

1. Two periods of construction could be observed in the lowermost layers under the area of the wing to be constructed along Szentendrei Road in the western part of the territory. Clay bricks were used in both periods following which the demolished buildings were levelled (Figs. 1-2). A palisade wall of two periods was uncovered in the eastern end of the investigated territory (Figs. 3-4). Between the two constructions we could document sand layers from flooding at several places. A thick fill from the Roman period lay over the levelled buildings, on top of which the remains of a stone wall, a terrazzo floor and small ovens and kilns could be observed. The latest period was destroyed by the graves from a cemetery from the 18th-19th centuries.

2. In the former gymnasium of the school in the eastern part of the same wing, the fragments of pavements, perhaps road layers, the levelling of the above-mentioned clay brick period and a thick fill from the Roman period were observed. A corner pillar from a graveyard could be associated to the latest Roman period.

3. Disturbed Roman brick graves and a grave constructed of stones could be observed south and east of the above areas,

4. kép. Gerendanyomok, a metszetben az építmény planírozásával

Fig. 4: Traces of timbers together with the construction levelling in the profile

ódust a 18-19. században létesült temető sírjai semmisítették meg.

2. Ugyanezen épületszárny keleti felében, az iskola korábbi tornatermében lekövezés – esetleg útrétegek – részleteit, továbbá az említett agyagtéglás periódus planírozását, majd vastag római kori feltöltést figyelhettünk meg. A legkésőbbi római időszakhoz sorolható volt egy sírkerthez tartozó sarokpillér.

3. Az iskola jelenlegi udvarának területén, az eddigiektől délre illetve keletre, az új aula területén, kirabolt római téglasírokat és egy kövekből összeállított sírt lehetett megfigyelni. Itt épített síremlékekhez tartozó faragványokat (oszloptörzs darabja) és egy feliratos sztélé töredékét találtuk, másodlagos felhasználásban. A sírok kirablása és az általában megfigyelhető bolygatás valószínűleg az újkori temető létesítése, illetve azt követően az iskola 19. század végi építése során történhetett.

A terület beépítésére a Kr. u. 1. század 2. felében került sor. Ebben az időben egy segédesapat tábora állhatott itt, amelyet auxiliáris vicus vett körül. Pillanatnyilag nem dönthető el egyértelműen, hogy az agyagtéglás építmény a castellumhoz vagy a vicushoz tartozott-e.

in the territory of the present school yard, in the area of the future aula. We found carvings (a fragment from a column shaft) and a fragment of an inscribed stela, which had been secondarily used and had belonged to the recovered funerary monument. The robbing of the graves and the disturbances observable everywhere can perhaps be dated from the establishment of the modern cemetery and the subsequent construction of the school building at the end of the 19th century.

The territory was built in the second half of the AD 1st century. An auxiliary fort may have stood here surrounded by the vicus. As yet it cannot be decided for certain whether the clay brick construction belonged to the castellum or the vicus.

The early fort and its vicus were deserted at the beginning of the AD 2nd century, probably when the seat of the governor was transferred here. After the construction of the AD 2nd-3rd century legionary fortress, the territory was loosely built-up with respect to the proximity of the fort to the south and the luxurious residential houses in the northern zone of the canabae in the north, built when the governor-

A Kr. u. 2. század elején – feltehetőleg a helytartói székhely idehelyezésekor - megszüntették a korai tábort és vicusát. A 2.-3. századi legiótábor felépülése után ez a terület csak gyéren lehetett beépítve, tekintettel a tábor közelségére dél felől, és a helytartóság létesítésével a canabae északi sávjában felépült fényűző lakóházakra észak felől. Ehhez a hosszabb időszakhoz köthető néhány kőfal, terrazzópádló maradvány és kemence, amelyek részletesebb időrendi besorolása a leletanyag feldolgozása során lesz lehetséges.

A Kr. u. 4. század első felében a későrómai erőd megépítésével ezen a területen temető létesült, ahol a síroknál korábbi síremlékek darabjait is felhasználták.

A munkálatok meglehetősen elhúzódtak, a kivitelezésben mutatkozó nehézségek miatt. A múzeum ehhez az ütemhez, a bevezetőben említett statikai előírások miatt kénytelen volt alkalmazkodni.

Németh Margit

Irodalom/References:

NÉMETH 1991 – Németh M.: Aquincum. Feltárások az 1981–1988 közötti időszakban. (Erschließungen in den Jahren 1981–1988.) BudRég 28 (1991) 91–105.

SZIRMAI 1900 – Szirmai K.: Zur Chronologie der Auxiliarkastelle und des Legionärlagers des 2.-3. Jh. in Aquincum. In: Akten des 14. Internationalen Limeskongresses 1986. (Hrsg. Kandler, M. – Vettters, H.) RLiÖ 36/2, Wien, 1990, 683–688.

NÉMETH 2003 – Németh M.: Die Militäranlagen von Óbuda. In: Forschungen in Aquincum 1969–2002. (Red. P. Zsidi) Aquincum Nostrum II.2. Budapest, 2003, 87.

ship was established. A few stone walls, the remains of the terrazzo floor and the oven can be linked to this longer period. These can be dated more exactly only after the find material has been analysed.

A cemetery was established in the first half of the AD 4th century at the time of the construction of the late Roman fort, where the remains of earlier funeral monuments were also used.

The investigations were rather protracted because of difficulties arising in the construction work. The museum had to respect this rate of progress because of the architectural specifications mentioned in the introduction.

Margit Németh